O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“REAL IQTISODIYOT” KAFEDRASI

“GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI”

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN

MATERIALLARI TO'PLAMI

21.05.2024

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“REAL IQTISODIYOT” KAFEDRASI

“Global va milliy iqtisodiyotning asosiy muammolari va rivojlanish yo‘nalishlari”

xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO‘PLAMI

2024-yil 21-may

II qism

SAMARQAND-2024

UO‘K: 330.5(575.1)
A80
KBK: 65.05O‘z

Global va milliy iqtisodiyotning asosiy muammolari va rivojlanish yo‘nalishlari // xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. 2024-yil 21-may. Samarqand, SamISI, 2024. – 275 bet.

To‘plovchi va nashrga tayyorlovchi:
Z.S.Artikov – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent.

Nashr uchun mas’ullar:
D.X.Aslanova – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;
G.M.Shadiyeva – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;
B.A.Abdukarimov – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;
T.S.Sharipov – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;
Sh.O.Quvandiqov – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;
Sh.A.Sultonov – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;
R.J.Qurbonova – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent;
U.N.Nurmorodov – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent;
Z.I.Abdullayeva – iqtisod fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent v.b.;
B.O.Do‘stmatov – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent v.b.;
A.P.Xazratov – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent v.b.;
L.U.Maxmudov – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent v.b.;
N.B.Ruziyeva – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent v.b.;
A.A.Bektemirov – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent v.b.;

Sahifalovchilar:
M.E.Erdonov – SamISI “Real iqtisodiyot” kafedrasi assistenti
Sh.N.Mirzayeva – SamISI “Real iqtisodiyot” kafedrasi assistenti
S.B.Iskandarov – SamISI “Real iqtisodiyot” kafedrasi assistenti
A.I.Asrorov – SamISI “Real iqtisodiyot” kafedrasi assistenti
V.A.Fozilov – SamISI “Real iqtisodiyot” kafedrasi assistenti

Ilmiy-amaliy anjuman materiallarida global va milliy iqtisodiyotni rivojlantirish metodologiyasi va muammosi, globallashuv va xalqaro raqamli integratsiya sharoitida iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish asosida yangi ish o‘rinlarini tashlik etish, aholi bandligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va investitsiyalarni jalb etish yo‘llari, iqtisodiy o‘sishni ta’minlashda bugalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil, audit va statistik hisob usullarini takomillashtirish,

Increase in stationary stores from year to year as a result, the volume of retail merchandise achieved through them grew by 38.4%. Stationary in rural areas serving as of may 1 of this year the number of stores is more than 20 thousand, 40% of which are food products, 32% non-food goods and 28% mixed goods retail stores. Total sold per capita in the villages in January-April the volume of goods was 94 thousand rubles. Communication in rural areas and informatization, finance and banking services are developing more and more. As of may 1 of this year, there are a total of 367 in the Republic, including 87 providing postal services through information technology in rural areas post offices were established. The number of computer clubs is growing.

Electronic money transfer methods are developing. President of the Republic of Uzbekistan PQ-1046 of January 26, 2019 State "year of Rural Development and prosperity" approved by the decree of the number the program includes socially significant objects for the period 2019-2020 telephoning, such as 3,363 schools, 2,388 preschool institutions, 1,249 village doctor punts, 93 colleges and 70 hospitals telephony. The work carried out on these tasks in the current year the resulting communication and information service is defined in decision PQ-640 130% instead grows to 131.3%.

Blackbeard, Bell, Long, Sariasiya, Denov, Karmana, Navbahor, Tomdi, Boastanliq, Oqtosh, Kattaqurgan, Koson districts and other the districts have a total of more than 200 hard-to-reach and remote populations its points are covered by the traditional services of postal communication, 45 mobile post offices are established. A total of 75 telephone exchanges in the villages during the current year will be repaired. Communication, mail and informatization shown in rural areas the share of the total volume of services increases by 1.6%.

REFERENCES

4. Pulatov M. E. On the Need And Ways of Converting Some of the Components of Goodwill Into Identifiable Intangible Assets //Indonesian Journal of Innovation Studies. – 2019. – T. 8.

5. Pulatov M. E. Conceptual Issues Of Accounting Of Intellectual Capital //American Journal of Economics and Business Management. – 2019. – T. 2. – №. 1. – C. 117-123.

6. Pulatov M. INTELLECTUAL PROPERTY PARAMETERS OF FINANCIAL REPORTING. – 2016.

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANLILIGINI TA'MINLASH VA DAROMADINI OSHIRISH

Iskandarov Sunnatillo Baxriddin o'g'li
SamISI Real iqtisodiyot kafedrasi assisenti

Annotasiya: *Maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish va buning natijasida aholini bandliligini taminlash, aholining daromadini*

oshirishda davlatimiz oldida turgan eng ustuvor vazifa ekanligi tadqiq qilindi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida band bo‘lgan aholining milliy iqtisodiyotni rivojlantirishga qo’shadigan hissasini ko’paytirish yo’llari taklif etildi

Kalit so‘zlar: *oilaviy tadbirkorlik, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, ishsizlik, bandlik, daromad, jismoniy va yuridik shaxs.*

Bozor munosabatlarining shakllanishi har bir oila xo‘jaligida daromadlarni, uning tarkibiy o‘zgarishini hisobga olib borilishini taqozo qiladi. Chunki, oila xo‘jaligi mulki va daromadi, eng avvalo, ta’kidlanganidek, davlatimiz milliy boyligining bir qismi bo‘lsa, ikkinchidan, soliq ob’ektidir. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish bu borada eng muhim tadbirkorlikning shakli hisoblanadi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’ektlarida band aholi, bir tarafdan, o‘zlarining manfaati, oilasi istiqboli uchun ish ko‘rsada, ikkinchidan, jamiyatning og‘ir yuki ularning yelkasida.

Aholining nafaqat tovarlarga, hatto xizmat va ishlarga bo‘lgan ehtiyojini qondirish masalasi ham shu oilaviy tadbirkorlikka asoslangan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’ektlari zimmasida. Odamlar dam olishni xohlaydi. Bu sharoitni ham tadbirkor muhayyo qilishga intiladi. Ko‘rinib turibdiki, tadbirkor odamlarning og‘irini yengil qiladi, o‘zi mehnat qilib odamlarni dam oldiradi, ularning kami-ko‘stini to‘g‘rilashga harakat qiladi. Bu jarayonda u o‘z-o‘zidan xalqni o‘ylaydigan, uning tashvishlari bilan yashaydigan xalqparvar insonga aylanib boradi. Haqiqiy tadbirkor xalqparvar, xalqparvar inson esa tadbirkor bo‘ladi. Bu holat uning ijtimoiy portretini belgilaydi. Mamlakatimizda tadbirkorlar qancha ko‘p bo‘lsa, oilalarning tadbirkorlikdan oladigan daromadlari ham, mos ravishda oshib boradi. Buni mamlakatimiz miqiyosida tahlil qilish uchun shu sohada band bo‘lgan aholining sonini ko‘rib chiqish maqsadga muvofiq (1-jadval)

Mamlakatimiz hududlari bo‘yicha kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida 2022-2023 yillar 2-chorak yakunida band bo‘lgan aholining soni (ming kishi) [16]

№	Hududlarning nomi	2022 yil	2023 yil 2-chorak yakuni	O‘zgarish sur’ati,%
1.	Qoraqalpog‘iston Respublikasi	528,9	559,2	105,7
2.	Andijon viloyati	1040	1051	101
3.	Buxoro viloyati	579,6	591,4	102
4.	Jizzax viloyati	422,6	424,7	100,4
5.	Qashqadaryo viloyati	943,8	946,8	100,3

[16] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma’lumotlari/ https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/small-business-and-entrepreneurship-2

6.	Navoiy viloyati	209,7	216,8	103,3
7.	Namangan viloyati	891,9	891,3	99,9
8.	Samarqand viloyati	1197,8	1211	101,1
9.	Surxondaryo viloyati	773,6	780,2	100,8
10.	Sirdaryo viloyati	244,1	243,5	99,7
11.	Toshkent viloyati	843,3	856,3	101,5
12.	Farg‘ona viloyati	1190,4	1215,4	102,1
13.	Xorazm viloyati	579,3	612,2	105,6
14.	Toshkent shahri	686,1	679,1	98,9
15.	O‘zbekiston Respublikasi	10131,1	10278,9	101,4

Mazkur jadvaldan ko‘rinib turibdiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’ektlarida band bo‘lgan aholining soni ma’lum darajada ko‘paymoqda. Ushbu sohada band bo‘lganlarning umumiy o‘sishi 1,4 % ni yoki 10278,9 ming kishini tashkil qilmoqda. Bu birinchi galda mamlakatimizda qulay tadbirkorlik muhitining yaratilganligidan dalolat berib turibdi. Agar ushbu ko‘rsatkichni hududlar bo‘yicha tahlil qilinsa, respublika ko‘rsatkichiga nisbatan ayrim viloyatlarda yuqoriligiga guvoh bo‘lamiz. Bularga Xorazm viloyatini (105,6 %), Qoraqalpog‘iston Respublikasi (105,7 %) va Navoiy viloyatlarini (103,3%) kiritish mumkin. Biroq, ayrim viloyatlarda mazkur ko‘rsatkichning hajmi respublika ko‘rsatkichiga nisbatan ancha past. Bunday viloyatlarga Toshkent shahri (98,9%), Sirdaryo viloyati (99,7%), Namangan viloyati (99,9%), va Qashqadaryo viloyatini (100,3%) kiritish mumkin.

2023 yilda mamlakatimizda yangi ish o‘rinlarini yaratish, xotin-qizlar va mehnat bozoriga ilk bor kirib kelayotgan ta’lim muassasalari bitiruvchilari bandligini ta’minlash bo‘yicha muayyan ishlar amalga oshirilgan. Birgina 2023 yilning 11 oyida qishloq xo‘jaligi yo‘nalishida 2 466,7 ming, xizmat ko‘rsatish va tadbirkorlik sohasida 2 207,7, investitsiyalar va mahalliy sanoatni rivojlantirish hisobiga 264, qurilish va kommunal sohasida 150 ming aholi bandligi ta’minlangan.Bugungi kunda vazirlik tizimidagi mavjud 6 ta maqsadli jamg‘armalar ishsiz, ijtimoiy himoyaga muhtoj, ayniqsa, “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari”ga kiritilgan aholi, xotin-qizlar, xorijda mehnat faoliyatini amalga oshirayotgan fuqarolarni bandligini ta’minlashga yaqindan ko‘maklashib kelmoqda. O‘tgan yilning yanvar-noyabr oylarida 8,6 ming korxona va tashkilotlar tomonidan taqdim etilgan 39,4 ming buyurtmalarga asosan 107 ming band bo‘lmagan aholi haq to‘lanadigan jamoat ishlariga jalb etilgan.

Shu bilan birga, kasb-hunar va malaka oshirish kurslarini tamomlagan bitiruvchilar bandligini shaffof va xolis monitoring qilish uchun “Yagona milliy mehnat tizimi” IDAK, Davlat soliq qo‘mitasi, Davlat xizmatlari agentligi, “Kredit-axborot tahliliy

markazi” kredit byurosi, Ta’lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi va “Hunarmand” uyushmasi bilan integratsiya qilingan[17]

Ta’kidlanganidek, oila xo‘jaligi farovonligini oshirishning muhim omillaridan biri tadbirkorlikni barcha sohalarda rivojlantirishdan iboratdir. Buning uchun tadbirkorlikni turli tarmoqlar va sohalar bo‘yicha qanday rivojlanayotganligini tahlil qilish maqsadga muvofiqdir. Bunday jarayonlarning oxirgi 2022-2023 yildagi holatini tahlil qilganda quyidagi manzarani kuzatish mumkin (2-jadval)

Iqtisodiyotning ayrim tarmoqlarida 2022-2023 yillarda faoliyat ko‘rsatayotgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’ektlarining tarkibiy tuzilishi[18]

№	Sohalar va tarmoqlar	2023-yil 1 yanvar holatiga		2024-yil 1 yanvar holatiga	
		Miqdori, ming (dona)	Ulushi, %	Miqdori, ming (dona)	Ulushi, %
1	Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	53199	10,16	37178	8,9
2	Tog`-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash	3014	0,58	2396	0,6
3	Ishlab chiqarish sanoati	93090	17,78	64750	15,5
4	Qurilish	46637	8,91	34272	8,2
5	Professional, ilmiy va texnik faoliyat	13802	2,64	12085	2,9
6	Boshqarish bo'yicha faoliyat va yordamchi xizmatlar ko'rsatish	14669	2,80	11954	2,9
7	Davlat boshqaruvi va mudofaa; majburiy ijtimoiy ta'minot	1	0,00	1	0,0
8	San'at, ko'ngil ochish va dam olish	4550	0,87	3453	0,8
9	Boshqa turdagi xizmatlar ko'rsatish	12118	2,31	9299	2,2

[17] Oliy Majlis Qonunchilik palatasining navbatdagi majlisida Bandlik va mehnat munosabatlari vaziri B.Musayevning 2023 yilda yangi ish o‘rinlarini tashkil etish ва aholi bandliligiga ko‘maklashish bo‘yicha dasturlarning ijrosi yuzasidan amalga oshirilayotgan ishlar to‘g‘risida”gi axboroti / https://parliament.gov.uz/news/yangi-ish-orinlarini-yaratish-va-aholi-bandligini-taminlash-masalalari-deputatlar-muhokamasida

[18] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma’lumotlari. Faoliyat ko‘rsatayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari soni (iqtisodiyot tarmoqlari kesimida)/ https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/usreo-2

10	Uy xizmatchilari yollovchi va o'z iste'moli uchun tovarlar va xizmatlar ishlab chiqaruvchi uy xo'jaliklari faoliyati	0	0,00	0	0,0
11	Eksterritorial tashkilotlar faoliyati	0	0,00	0	0,0
12	Elektr, gaz, bug` bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash	445	0,08	452	0,1
13	Suv bilan ta'minlash; kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig`ish va utilizatsiya qilish	1362	0,26	966	0,2
14	Axborot va aloqa	11823	2,26	10147	2,4
15	Moliyaviy va sug`urta faoliyati	3435	0,66	2596	0,6
16	Tashish va saqlash	20451	3,91	17716	4,2
17	Yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar	36645	7,00	28183	6,8
18	Ulgurji va chakana savdo	182198	34,80	157344	37,7
19	Ko'chmas mulk bilan operatsiyalar	8776	1,68	8588	2,1
20	Ta'lim	7365	1,41	6273	1,5
21	Sog`liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish	9976	1,91	9427	2,3
	Jami	**523556**	**100,00**	**417080**	**100,0**

Ushbu jadval ma’lumotlarining ko‘rsatishicha kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’ektlarining asosiy qismi, ya’ni 2022 yilda 34,8% va 2023 yilda 37,7% Ulgurji va chakana savdo to‘g‘ri kelmaoqda. Bu Ulgurji va chakana savdo da olib borilayotgan islohotlar natijasidir.

Ikkinchi o‘rinda Ishlab chiqarish sanoati to‘g‘ri keladi. Ularning ulushi 2022 yilda 17,78%ni tashkil qilgan bo‘lsa, 2023 yilga kelib 15,5 % ni tashkil etdi. Bu bevosita mazkur sohada erkin raqobat muhitining shakllanganligi va mamlakat bozorining ma’lum darajada tovarlar bilan to‘yinganligi oqibatidir. Ko‘pgina chetdan keltiriladigan sifatsiz tovarlar bilan savdo qiladigan savdo do‘konlari hozirgi kunga kelib o‘z faoliyatlarini to‘xtatishga majbur bo‘ldilar. Biroq, sanoatda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’ektlarining kamayib borishini bugungi kunda oqlab bo‘lmaydi. Tadqiqotlar ko‘rsatdiki, hozirgi kunda o‘z faoliyatini to‘xtatayotgan sanoat korxonalarning aksariyati chet mamlakatlardan xomashyo va materiallar bilan ishlaydigan korxonalar ekan. Bulardan ham ko‘rinib turibdiki, sanoat korxonalarini asosan mahalliy xomashyo bilan ishlaydigan qilib ochishga to‘g‘ri kelmoqda, chunki hali o‘zimizda juda ko‘p xomashyolarimiz borki, ularni

asosan chet mamlakatga xomashyo yoki yarim tayyor holda eksport qilmoqdamiz. Eng avvolo, o‘zimizda ishlab chiqarilayotgan xomashyo va materiallarni tayyor mahsulotga keltiradigan sanoat korxonalarini ochishimiz maqsadga muvofiq ekan.

Qurilish, transport va aloqa sohasi hozircha kam ulushga ega bo‘lsada asta-sekinlik bilan muntazam rivojlanib bormoqda. Bu soha, hozirgi vaqtda asosan, nodavlat sektoriga aylantirildi. Kelajakda mamlakat ehtiyojiga mos ravishda taraqqiy etib boradi.

Asosiy adabiyotlar

6. Pardaev M.Q., Pardaev Olim, Pardaeva Ozoda O‘zini o‘zi band qilish yo‘llari. Ilmiy tavsiya. Samarqand, SamISI, 2020. – 72 bet.
7. Rasulov M. Bozor iqtisodiyoti asoslari. Darslik. – T.:O‘zbekiston, 1999. - 58-71 betlar.
8. Shodmonov Sh., Jo‘raev T. Iqtisodiyot nazariyasi. Ma’ruzalar matni. T.: 2000. - 84-87, 245-254 betlar.
9. Петровцы М.М. Эффективность деятельности предприятий-природопользователей (по материалам предприятий Закарпатской области): автореф. дис…канд. экон. наук: 08.06.01. Ужгород, 2004. 20

THE CURRENT STATE OF ACTIVITY AND STATE POLICY IN THE FIELD OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF SERVICE SECTOR ENTITIES IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

MIRZAEVA SHIRIN NODIROVNA

Assistant-teacher of The Department of Real economics,
At the Samarkand institute of economics and service, Uzbekistan
E-mail: ***mirzayeva.shirin.nodirovna@gmail.com***
Telephone number: +998905020271

Annotation. *This article discusses issues concerning the current state of activity and state policy in the economic development of service sector entities, analyzes the volume of the main indicators of business entities by economic sectors, the volume of services rendered by the main types of economic activity and regions.*

Keywords: *bank, finance, credit, lending, economy, currency, GDP, capital, tourism, tourist product, tourist, tourist market, small enterprises, service sector, private business.*

Аннотация. *В данной статье рассмотрены вопросы касательно современного состояния деятельности и политика государства в экономическом развитии субъектов сферы услуг, проведен анализ объема основных показателей субъектов предпринимательства по отраслям экономики, объем оказанных услуг по основным видам экономической деятельности и регионам.*

Ключевые слова: *банк, финансы, кредит, кредитование, экономика, валюта, ВВП, капитал, туризм, турпродукт, турист, туррынок, малые предприятия, сфера услуг, частный бизнес.*

16	MIRZAEVA SHIRIN	Improving the service sector in rural areas and improving the standard of living of the population in the republic of uzbekistan	54
II SHO‘BA. XALQARO INTEGRATSIYA VA MEHNAT BOZORI IFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI HUDUDLARDA YANGI ISH O‘RINLARI YARATISH, AHOLI FAROVONLIGINI VA TURMUSH SIFATINI OSHIRISHNING ISTIQBOLLI YO‘NALISHLARI			
17	Кувандиков Шухрат Нематов Жамшид	Барқарор ривожланиш мақсадларида камбағалликка барҳам бериш масалалари	59
18	Mirzaeva Shirin	Improving the service sector in rural areas and improving the standard of living of the population in the republic of uzbekistan	63
19	Iskandarov Sunnatillo	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi banliligini ta’minlash va daromadini oshirish	67
20	Mirzaeva Shirin	The current state of activity and state policy in the field of economic development of service sector entities in the republic of uzbekistan	72
21	Mirzaeva Shirin	Dilemma "problems of development of the service sector in the context of digital changes in the republic of uzbekistan"	76
22	Musinov Dilshod Ortiqov Farmonboy Mexriddinov Fahriddin	Digitalization with the possibility of creating new jobs through the development of the service sector	79
23	З.К.Рахимов	Роль человеческого капитала в эффективном экономическом развитии	82
24	Musinov Dilshod	Foreign experience in supporting entrepreneurship and business activity of women	86
25	З.К.Рахимов	Как искусственный интеллект изменяет электронную коммерцию	91
26	Iskandarov Sunnatillo Usmonov Murodbek	Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda oila xo‘jaligi -kichik va xususiy tadbirkorlikning asosi	94

ISBN: 978-9910-720-29-1